

interview met Dirk Visser

Wat is creativiteit en
waarom beschermen wij het?

‘AI raakt de kern van het auteursrecht’

Dirk Visser is zowel hoogleraar als advocaat intellectuele eigendomsrecht. Wat is zijn visie op generatieve kunstmatige intelligentie (AI) met betrekking tot het auteursrecht? Maken musici en andere kunstenaars zich terecht zorgen over onrechtmatig gebruik en dreigende werkloosheid? En wat hebben musici zelf aan AI?

Kan een AI-gebruiker auteursrecht claimen op een door hem aangevraagd AI-gegenereerd liedje of muziekstuk? ‘Dat zou kunnen’, antwoordt auteursrechtenspecialist Dirk Visser voorzichtig, ‘mits er voldoende directe menselijke creativiteit bij betrokken is. Maar niet bij de opdracht “maak een vrolijk muziekje over thema x in stijl y”. Het programma zelf is slechts “generator” en kan sowieso nooit auteursrecht claimen.’

En als – bijvoorbeeld – Boudewijn de Groot AI opdraagt om een liedje te genereren in zijn eigen stijl, inclusief specifieke inhoudelijke details? ‘Leuke vraag. Als hij een computerprogramma zou gebruiken om aan te sluiten bij zijn eigen stijl, want dat is het, zal

tekst: Jimmy Tigges
fotografie: Minke Faber

niemand bezwaar maken. Niemand wordt daardoor gedupeerd. Als jij of ik een liedje zou laten maken in zijn stijl, moeten we om er zelf rechten op te kunnen claimen wel heel veel creativiteit aan dat liedje toevoegen. Buiten dat is het de vraag of het niet onrechtmatig is als je het expliciet “in de stijl” wil doen van een nog levende musicus of componist. Zijn stem gebruiken of letterlijk nabootsen mag ook niet zomaar, dat is een zogenaamd persoonsgegeven. De wet Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) zegt dat commercieel gebruik van je persoonsgegevens (namen, adressen, woonplaats, portret, maar ook stem) waarschijnlijk onrechtmatig is.’

Geldt dat ook voor parodieën en pastiches?

‘Mijn neiging is om te zeggen dat als jij een parodie of pastiche maakt waarvoor je echt je best moet doen, dus je eigen creativiteit moet aanwenden, én er geen verwarringsgevaar is (je verkoopt het niet als origineel en je voegt voldoende toe, dat heet transformatief bewerken), het dan in principe zou moeten kunnen. Het lijkt mij dan wel redelijk om je inkomsten deels af te dragen aan de originele kunstenaar.

Het blijft moeilijk om de grenzen te bepalen, de vraag of twee liedjes op elkaar lijken is ook zonder AI lastig. AI legt de nadruk op het proces en dat maakt het moeilijk. Jij brengt een liedje uit en als ik tegen jou zeg: bewijs jij maar dat jij dat niet met AI gemaakt hebt, hoe doe je dat dan? Dan moet je straks de totstandkoming ervan bewijzen. Vastleggen op welk moment je achter je toetsenbord bezig was of op je gitaar. Ik denk dat het de realiteit wordt om, de wereld op zijn kop, te bewijzen dat je het niet met de computer gemaakt hebt.’

Maken muzikanten en andere kunstenaars zich terecht zorgen dat ze werkeloos worden?

‘Ik denk dat het de realiteit wordt om, de wereld op zijn kop, te bewijzen dat je een lied niet met de computer gemaakt hebt’

‘Dat is moeilijk te voorspellen. In 1930 publiceerde de Nederlandse Toonkunstenaarsbond een tekening met de waarschuwing “Wordt geen musicus”. De opkomst van de grammofoon en van 78-toerenplaten met buitenlandse artiesten zou de dood in de pot zijn voor de Nederlandse musicus. Dat was ook zo, toch hebben we het overleefd. Talloze musici zijn werkeloos geraakt in die periode. Voor een feestje hoefde je geen salonorkest meer in te huren, dankzij de grammofoon. Een eeuw daarvoor werden de portretschilders werkeloos door de uitvinding van de fotografie. Dat soort dingen gebeuren. Stemacteurs moeten zich inderdaad zorgen maken over hun werkgelegenheid, vertalers hebben dat nu al.

Iemand vroeg mij onlangs: heeft de drumcomputer drummers werkeloos gemaakt? Ik denk in eerste instantie wel en vervolgens, dat is de positieve boodschap, bleek de voorkeur uit te gaan naar menselijke authenticiteit. Je kon sinds de jaren zeventig muziek maken met een synthesizer, die bijna alles kan. En toch willen we menselijk geluid, letterlijk en figuurlijk.

Het probleem is dat deepfake muziek straks in veel gevallen niet meer van echt te onderscheiden is. Maar liveconcerten zullen populair blijven omdat dat toch een andere ervaring is, net als “echte” muziek ten opzichte van een fake opname.

Ik ben vijftien jaar bezig geweest met het bestrijden van illegaal downloaden. Er leek begin deze eeuw geen droog brood meer te verdienen, de muziekindustrie was de wanhoop nabij. Dat viel uiteindelijk reuze mee, maar dat konden we ook niet voorspellen.

Ik kan niet zeggen hoe de bedrei-

ging van AI gaat meevallen, maar het is wel weer een nieuwe, niet te stoppen technische ontwikkeling. In de jaren zeventig dachten we dat de fabrieksarbeider werkeloos zou worden omdat er robots kwamen die een auto in elkaar zetten. Nu raakt het ons als intellectuelen en cultuurminnaars nog directer omdat het ons werk bedreigt. Misschien ook wel dat van advocaten, als je een robot een pleitnota of een processtuk kan laten schrijven. Dus het bedreigt een andere categorie mensen en die worden daar niet blij van.’

Wat raad je muzikanten aan die zich bedreigd voelen?

‘Hoop putten uit het feit dat de behoefte aan menselijk origineel werk naar mijn inschatting zal blijven bestaan. Dat heeft te maken met de *enshittification*, de totale vershitting van het internet. Er komt zoveel bagger op alle platforms dat mensen het er helemaal mee gehad hebben. Die willen niet meer luisteren naar een Spotify-playlist vol nepmuziek of kijken naar slechte Netflix-series. Mijn positieve boodschap is: mensen blijven behoefte houden aan authenticiteit en menselijke creativiteit. En alleen menselijke creativiteit is authentiek. De overvloed aan nepinformatie op internet is een veel groter probleem dan de bedreiging van de werkgelegenheid van musici.’

Artiesten zijn ook bang voor stem- of portretmisbruik. Hoe kan de Nederlandse wetgeving die rechten beschermen?

‘Duidelijk maken dat iedereen deepfakes die op hem of haar lijken kan verbieden. Of kan toestaan als hij of zij dat wil, bijvoorbeeld als iemand hologrammen wil laten optreden na

zijn eigen dood. Dat is een niet-overdraagbaar recht, dat dus niet bij de platenmaatschappij of filmproducent kan berusten, maar wel bij je nabestaanden.

Een deepfake-variant kan een interessant businessmodel zijn, bijvoorbeeld als André Rieu op vijf plekken op de wereld tegelijk wil optreden als hologram. Maar het begint ermee dat je het recht hebt om dat te verbieden. Om te zeggen: ik houd mijzelf authentiek en exclusief, ik treed maar op één plek tegelijk op.

Dat verduidelijken is belangrijk, want via een combinatie van auteursrecht, naburig recht, portretrecht en privacybescherming kan je het nu ook al verbieden. Zeker zolang de persoon nog leeft. Daarmee is het probleem niet opgelost, want dan komen we op de handhaving. Die is, bij misbruik van jouw uiterlijk of stem, verschrikkelijk moeilijk want in uiterste vorm is dat een totale schending van je privacy. Dat betekent dat je jouw biometrische gegevens eerst in een database moet onderbrengen om vervolgens te kunnen verbieden dat anderen die gebruiken. Dat vinden we doodeng, dat is zelfs verboden in Europa, omdat we weten wat ze in China daarmee doen.

Op Europees niveau ligt er nu een AI-act waarin staat dat je deepfakes als zodanig herkenbaar moet maken. Dat geldt zowel voor de generator als voor degene die het plaatje of de stem gebruikt. Dus als jij een muziekje maakt dat ontzettend op dat van een bestaande artiest lijkt, moet je dat in elk geval vermelden. Los van het feit dat het volgens ander recht waarschijnlijk verboden is. Er staat nog niet in onder welke voorwaarde je AI kan verbieden.'

Wat zouden de Kunstenbond of de binnen Platform Makers verenigde organisaties kunnen betekenen?

'Voorlichten: geen rechten weggeven die je niet zou moeten weggeven.

Altijd je contract goed lezen. Wij zijn met de Federatie Auteursrechtbelangen bezig met een bundel over transparantie van auteurscontracten. Daar staan voorbeelden in als: ik werk mee aan een film of aan een opname en ik geef de makers daarvan toestemming om een deepfake van mij te maken en onbepert varianten van mijn concert te exploiteren. Dat vragen de Netflixen van deze wereld momenteel van acteurs, in ruil voor een royale dagvergoeding. Daar moet je nooit mee akkoord gaan.'

Je hebt als advocaat en als hoogleraar verschillende belangen. Hoe verhoudt dat zich?

'Daar moet je ontzettend transparant en eerlijk over zijn. Als advocaat vertegenwoordig je het belang van een cliënt en als hoogleraar probeer je zo goed mogelijk uit te leggen hoe het recht in elkaar zit. En probeer je uit te dragen hoe het recht zich zou moeten ontwikkelen of worden aangepast op een manier waarvan je oprecht gelooft dat die rechtvaardig is. Als je net een zaak hebt daarover, moet je gewoon even je mond houden. Natuurlijk kan ik zo'n zaak ook als voorbeeld gebruiken in de collegezaal, maar dan moet je erbij zeggen: let op, ik ben er als advocaat bij betrokken.'

Namens Stichting BREIN ben ik al vijftientig jaar bezig piraterij van internet af te houden. Ik vind dat er allerlei dingen moeten gebeuren. Sommige mensen zeggen: ja maar, de privacyrechten van de downloadende gebruiker moeten worden gerespecteerd. Dat was lang het standpunt in Nederland: als je downloaden van illegale bron gaat verbieden is dat een schending van de privacy.

Daar ben ik het niet mee eens. Ik heb erover geprocedeerd tot aan het Hof van Justitie en heb uiteindelijk gewonnen. Maar voordat ik gewonnen had waren er mensen die zeiden: je bent niet objectief als hoogleraar, want

je zegt dat downloaden uit illegale bron verboden zou moeten worden, terwijl de Nederlandse wetgever dat toestaat. Dat klopt, ik vind dat. Bovendien ben ik advocaat van de partij die dat voor de rechter probeert te krijgen. Misschien heb ik ongelijk, misschien is privacy belangrijker dan bescherming van auteursrecht. Mijn studenten mogen daar ook anders over denken.'

Wat vind je van de position paper* van de Kunstenbond over generatieve AI?

'Er staat veel goeds in, zoals de stelling dat momenteel alle generatieve AI vermoedelijk onrechtmatig is getraind. Maar het standpunt dat dit "zo snel mogelijk [moet] leiden tot een forse regulering van AI-bedrijven" lijkt mij een vorm van wensdenken. Je hebt te maken met snel opererende Amerikaanse bedrijven die dat gewoon doen. Het ultieme standpunt zou zijn dat AI-systemen hun bestaande programma's volledig moeten wissen en opnieuw moeten beginnen op basis van toestemming. Zo werkt het niet in Amerika. Er komen rechtszaken, schadeclaims en schikkingen. Misschien gaan er flinke schadevergoedingen betaald worden aan de grote platenmaatschappijen en misschien aan de BumaStemra, daarna gaat het gewoon verder.

Het idee van een transitievergoedings- en opleidingsbudget om mensen om te scholen, plat gezegd, juich ik toe. De overbodig geworden fabrieksmedewerker werd ook omgeschoold naar iets anders. Dat is maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Er is een enorme behoefte aan menselijke arbeid, alleen zal dat niet altijd dezelfde arbeid zijn die je in het verleden deed. Niet leuk om te horen voor een vakbond, maar de wet van vraag en aanbod kan je niet door een wettelijke wet weghalen. Als er geen vraag meer is naar stemacteurs dan is die vraag er niet. Vergelijk het flauw

gezegd met de stoker die in Engeland bleef meerijden op de elektrische trein. Als overgangsmaatregel prima, maar op een bepaald moment moet

die stoker conducteur worden. Of veiligheidsmedewerker.

De gesuggereerde noodzaak van een AI-heffing betwijfel ik. Ik ben

'De overvloed aan nepinformatie op internet is een veel groter probleem dan de bedreiging van de werkgelegenheid van musici'

Dirk Visser (21 december 1969, Baarn)

Opleiding

- Het Baarnsch Lyceum (1982-1988)
- Studie rechten in Leiden (1988-1992)
- Promotie rechten in Leiden (1992-1996)

Werk

- 1996-heden advocaat intellectuele eigendomsrecht in Amsterdam
- 2003-heden hoogleraar intellectuele eigendomsrecht in Leiden

Privé

- Woont in Amsterdam, is getrouwd en heeft een dochter van 24

voor elke vorm van ondersteuning van de culturele sector, dus ook de muzieksector, maar zo'n heffing moet geen vrijbrief worden dat vervolgens alles mag. De thuiskopieheffing heb ik ook nooit als oplossing gezien voor het downloadprobleem. Dat is pas opgelost bij het laagdrempelig legale aanbod door de Spotify's en de Netflixen. Een heffing kan wel de pijn verzachten, maar je krijgt een enorm repartitieprobleem: hoe ga je dat geld verdelen? Waarschijnlijk komt maar een minimaal deel bij de kleinere artiesten terecht.'

Kunnen muzikanten ook creatief voordeel halen uit AI?

'Positief is dat mensen die een bepaald instrument niet kunnen bespelen dankzij AI een makkelijk alternatief hebben dat kan worden mee gemixt in het werk dat ze maken. Ze kunnen het ook gebruiken om inspiratie op te doen, maar ik vind het een schrale troost. Als je al beroepsmusicus bent of een musicus die zonder hulp van een computer goede muziek kan maken, ben je niet echt geholpen met een computer die dat kan. Het is vooral handig voor mensen die ineens dingen kunnen die ze vroeger niet konden. Daar kan je eventueel een emancipatoir effect in zien: iedereen kan straks een liedje schrijven.'

Vind je het als expert interessant dat AI bestaat?

'Natúúrlijk! Het raakt de kern van het auteursrecht. Wat is creativiteit en waarom beschermen wij het? Wij beschermen creativiteit om die te erkennen, te belonen en aan te moedigen. Maar dan moet het wel menselijke creativiteit zijn, want de computer heeft geen erkenning, aanmoediging en beloning nodig. Die hoeft hij ook niet te krijgen van mij.'

* kunstbond.nl/nieuws/lees-hier-onze-position-paper-over-ai